
Сучасне українське візуальне мистецтво про війну як медіум культурної пам'яті

Contemporary Ukrainian Visual Art About War as a Medium of Cultural Memory

УДК 7(477):355(09)

DOI: 10.31500/2309-8155.25.2025.346170

Сергій Гулевич

Доктор філософії з культурології, старший викладач кафедри графіки Навчально-наукового видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
e-mail: hulevych@gmail.com

Serhii Hulevych

Ph.D. in Cultural Studies, Senior Lecturer in the Department of Graphics at the Educational and Scientific Publishing and Printing Institute, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
orcid.org/0000-0003-0990-114X

Анотація. У статті розглянуто візуальне мистецтво, що постало в Україні у відповідь на повномасштабну війну, яку у 2022 році розв'язала Російська Федерація. Відтак можемо констатувати, що впродовж останніх чотирьох років українське візуальне мистецтво характеризується активними змінами. Розглянуто художні стратегії українських митців, які осмислюють воєнну дійсність через живопис, графіку, фотографію, відеоарт та інші медіа. Особливу увагу приділено темам травми, пам'яті, ідентичності, опору й колективного болю, які реалізуються як у персональних, так і у спільних мистецьких практиках. Теоретичною базою для дослідження стали праці українських мистецтвознавців та культурологів. Предметом дослідження виступають художні засоби, візуальні стратегії, символічні образи та культурні інтерпретації, що їх візуальні митці України використовують для осмислення та репрезентації війни у графіці, живописі, ілюстрації, стритарті, цифровому мистецтві та інших формах візуального висловлення. Встановлено роль візуального мистецтва як форми громадянської позиції, культурного опору та естетичної рефлексії. Визначено основні теми, образи та стратегії репрезентації війни у візуальному мистецтві. Окремо проведено аналіз культурологічних функцій мистецьких практик, що виникають у відповідь на травматичний досвід війни. Визначено, що візуальне мистецтво в українському воєнному контексті поєднує документальність і символізм, особисте і колективне, емоційне і політичне. Методологічні засади дослідження ґрунтуються на міждисциплінарності, що поєднує культурологічний, мистецтвознавчий, медіааналітичний аналіз та принцип історизму, що забезпечує об'єктивний та теоретичний підхід у дослідженні.

Ключові слова: війна, візуальне мистецтво, пам'ять, ідентичність, графіка, художні практики.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна, яка триває вже понад десятиліття, торкнулася всіх шпарин та закутків українського суспільства. Повномасштабна її фаза, що бере початок у 2022 році, запустила механізм незворотних трансформацій та змін не лише в суспільно-політичному житті, а й у культурному полі. Візуальне мистецтво як одна з форм естетичного реагування, коментування та вираження особистісного переживання стає полем для розгортання мистецьких рефлексій. Тут знаходять місце осмислення травматичного досвіду війни, втрат, героїзму та колективної ідентичності.

Візуальне мистецтво в умовах війни виконує низку важливих функцій: воно фіксує історичні події, які відбуваються тут і зараз, у художніх інтерпретаціях; документує та архівує унікальний травматичний досвід, отриманий під час війни та її аномальних реалій; стає гнучким простором для осмислення, пам'яті та опору. Безперечно, особлива увага в цей період звернена як на традиційні графіку, живопис, скульптуру, інсталяцію, так і на сучасні види мистецтва — фотографію, відеоарт, перформанс та практики цифрового мистецтва.

Попри постійне зростання кількості мистецьких продуктів (творів), що рефлексують на тему сучасної війни, в культурологічному дискурсі нині бракує цілісного наукового аналізу таких практик. Саме тому цей напрям дослідження набуває актуальності в царині культурології, яка уможливає погляд на мистецтво як на медіум культурної пам'яті, інструмент репрезентації травми й фіксації колективного досвіду. Зрештою, існує потреба глибшого осмислення мистецьких стратегій, за допомогою яких українські митці репрезентують та документують війну, трансформують пам'ять про події, формують візуальний образ ворога та, що не менш важливо, утверджують національну суб'єктність. Крім того, сьогодні українське мистецтво стало одночасно особистим і публічним свідченням, естетичною відповіддю на жахи війни, простором комунікації художника з глядачем як в Україні, так і за її межами. Тож постає потреба міждисциплінарного дослідження, яке поєднує в собі культурологічний, мистецтвознавчий, антропологічний та медіааналітичний підходи.

Такого типу дослідження, крім науково-теоретичної актуальності, мають і практичне значення. Сьогодні мистецтво відображення війни активно використовується в освітньому процесі (зокрема, в мистецьких закладах освіти), музейному, медійному та меморіальному просторах, тому глибоке критичне осмислення цих візуальних наративів сприяє розумінню ролі мистецтва у процесах культурного опору, громадянської мобілізації, реабілітації та посттравматичної рефлексії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «культурної пам'яті» (cultural memory) набуло значного розвитку в сучасній гуманітаристиці завдяки дослідженням таких науковців, як Я. Асман [1], А. Ерл [2] та П. Нора [4]. Ці дослідники підходять до феномену культурної пам'яті не лише з позиції індивідуальної психології, а трактують його як соціальний конструкт, який відтворюється, передається та зберігається через культурні практики, ритуали та образи, що формують колективну свідомість.

Відповідно до поглядів Я. Асмана, культурна пам'ять знаходить своє відображення не тільки в текстах, а й у візуальних кодах, символах

та репрезентаціях, що допомагають суспільству зберігати образ себе, своєї історії та ідентичності. Візуальне мистецтво стає своєрідною «матеріалізацією пам'яті», засобом передачі інформації, що впливає на формування колективних емоцій і способів осмислення минулого.

У західних дослідженнях здобуло значну популярність поняття «мистецтво пам'яті» (art of memory) завдяки працям Марити Стеркен, зокрема її монографії «Заплутані спогади» («Tangled Memories») [7]. У ній авторка аналізує, яким чином візуальні репрезентації травматичних подій, таких як війна у В'єтнамі, впливають на формування культурної пам'яті. Велику увагу Стеркен приділяє ролі кінематографа, фотографії та мистецьких артефактів у цьому процесі, демонструючи їх значення як інструментів колективного осмислення минулого.

В українському дискурсі для переосмислення власного історичного досвіду застосовують різні теоретичні концепції. Окрім наукової літератури варто назвати праці О. Пахльовської [11] та О. Забужко [10], які акцентують увагу на значущості візуального наративу як засадничого інструменту у формуванні новітньої ідентичності та подоланні наслідків колоніального минулого. Крім того, з наукового погляду, питання розвитку, існування та ролі мистецтва під час війни у своїх працях підіймають М. Полякова [12], І. Савчук та М. Протас [14], С. Гулевич [9], С. Роготченко [13] та інші.

Мета дослідження полягає у культурологічному аналізі сучасного українського візуального мистецтва, зосередженого на темі війни. Особливу увагу приділено трансформаційним функціям візуального мистецтва, його художнім стратегіям, тематичним акцентам та суспільній ролі в контексті повномасштабної війни.

Дослідження спрямоване на виявлення нових способів художньої репрезентації травматичного досвіду, процесів візуалізації колективної пам'яті, а також на визначення засадничих тенденцій у мистецьких практиках, які передають культурну, ідентифікаційну та емоційну реакцію українського суспільства на військові реалії.

На відміну від попередніх праць, орієнтованих здебільшого на мистецтво 2022–2023 років,

посттравматичні практики чи вузькі жанрові рамки, ця стаття дає міждисциплінарну оцінку основних форм сучасного візуального мистецтва, які постали як пряма реакція на російсько-українську війну.

У рамках дослідження висвітлено нові аспекти художньої рецепції війни, такі як акцентуація тем героїзму, руйнівних наслідків війни, жертвості, суспільної єдності та національної гідності у візуальній культурі. Крім того, виявлено закономірності формування візуального нарративу війни, що функціонує як ефективний інструмент культурного опору і водночас сприяє творенню сучасної української ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні українське візуальне мистецтво твориться здебільшого під звуки ППО, гучних повітряних атак противника та вибухів, які змушують здригатися мирні міста в умовному тилу, або ж у перерві між бойовими завданнями безпосередньо на лінії фронту. Так чи так, каталізатором візуальної трансформації виступає війна. Вона спонукає митців до активної рефлексії, тож візуальне мистецтво з його поліфонічністю, гнучкістю та різноманітністю технік, стилів та підходів уможливає дослідження соціальних, культурних та політичних питань з виходом за суто естетичні межі.

Сучасна культурологія розглядає візуальне мистецтво як носій політичного досвіду, механізм збереження соціальної пам'яті та платформу формування культурної ідентичності. У контексті воєнних реалій воно набуває нового значення, стаючи каналом емоційного вираження, засобом документації подій, емблемою символічного опору та способом осмислення національної травми.

Серед теоретичних підходів щодо розуміння функцій візуального мистецтва в умовах війни можемо виокремити естетичну функцію. Додаючи їй конотацій воєнного часу, схарактеризуємо її як «естетику опору». Свідчення та документація стали відповідно способом ретрансляції дійсності та архівування подій. Отже, функції сучасного українського візуального мистецтва можна аналізувати з позицій «естетики опору» та як «свідчення й документацію». Вони яскраво

простежуються в українському культурному просторі в часи пошесті, яка поглинула сучасну Україну. Розглянемо їх детальніше.

За допомогою аналізу, який ґрунтується на «естетиці опору», можна сприймати візуальне мистецтво як засіб політичного впливу, особливо в умовах репресій чи війни. Воно не обмежується простим відображенням війни та реальності, а стає вагомим складником у формуванні суспільної свідомості, стимулює громадян до дій і пропонує альтернативні погляди, що часом протистоять або мають яскравіше емоційне забарвлення за офіційну державну пропаганду.

У своїй праці «Оksamитова в'язниця: митці за часів державного соціалізму» [3] Міклош Гарасті досліджує мистецький опір, який полягає в обстоюванні свободи творчості в умовах тоталітарного режиму. Ця концепція передбачає використання символізму, алюзій та метафор для прямого висловлення незгоди з авторитарною владою та забезпечення певного рівня естетичної автономії. В українському контексті цей метод знаходить своє відображення у мистецтві, зокрема графіці та плакатах, що передають дух опору окупації, утверджують національну ідентичність і формують простір для культурного опору. Цей опір з часом набуває неабияких масштабів. Що не менш важливо, відбувається цей процес безперервно — від початку російського вторгнення й донині.

За приклади можуть правити безліч стінописів, що розповідають про війну. В українських містах вони стають уособленням стійкості та незламного духу. Наприклад, стінописи на руїнах будинків є своєрідним візуальним протестом проти знищення та смерті. Соціально-політичний плакат стає іншою формою мистецького опору. В сучасну добу цифровізації плакат має здатність швидко поширюватися в соціальних мережах, часто використовується у протестних акціях і демонструється на художніх виставках. Зрештою, ці мистецькі практики не просто відображають реальність, вони активно впливають на неї, формуючи простір для опору та солідарності. У схожий спосіб Ж. Рансьєр у праці «Політика естетики: розподіл чуттєвого» [5] визначає мистецтво як простір, де здійснюється

розподіл чуттєвого досвіду — своєрідну арену конфлікту за право на видимість і можливість бути почутими.

Другий підхід розглядає мистецтво як візуальне свідчення, яке фіксує травматичні переживання війни, зберігає пам'ять про події та передає ці історії в публічну сферу. Він набуває особливого значення, коли офіційні канали замовчують або спотворюють інформацію. Американський дослідник Дж. Янг вважає, що «мистецтво не має пам'ятати замість нас, воно пам'ятає для нас — щоб пробудити нашу власну пам'ять» [8, с. 135]. Мистецтво виступає своєрідним посередником колективної пам'яті, особливо в умовах, коли традиційні засоби комунікації, такі як медіа чи архіви, стають недосяжними або зникають. В Україні цю роль активно беруть на себе різноманітні візуальні щоденники, художні ілюстрації, графічні серії та документальні фотографічні проекти. Такий тип мистецтва, за словами Янга, «не змінює пам'ять, а пробуджує її» [8, с. 159], а отже, викликає емпатію, документує досвід та створює архів війни. Таким чином, мистецтво відіграє центральну роль у виконанні меморіальної функції, забезпечуючи збереження особистих і колективних спогадів про війну. Воно постає своєрідним візуальним свідченням історичних травм та соціальних потрясінь. На противагу новинному потоку, де одне повідомлення швидко замінюється іншим, мистецтво має здатність «зупиняти час», створюючи можливість для глибшої рефлексії над болючим досвідом і сприяючи осмисленню історичного контексту пережитого.

Обидва підходи слід розглядати як такі, що постійно перебувають у взаємодії. Українське візуальне мистецтво часто інтегрує елементи протесту й колективної пам'яті, виступаючи як активна відповідь на драматичні події та відіграючи важливу роль у формуванні культурної ідентичності в умовах суспільних потрясінь.

Із врахуванням цих двох підходів пропонуємо звернутися до міжнародного досвіду, а саме мистецького осмислення В'єтнамської війни, облоги Сараєва та ізраїльсько-палестинського конфлікту, адже їхні відгомони мають місце у візуальному мистецтві.

Період війни у В'єтнамі та її наслідки стали визначальними для візуального мистецтва Сполучених Штатів, перетворивши його на арену культурного протистояння. У цьому контексті одна сторона представляла офіційну пропаганду, що прагнула легітимізувати військові дії, а інша — відображала антивоєнні настрої через мистецькі засоби. Характерним прикладом цього протистояння є меморіал «Ветеранам війни у В'єтнамі» (1982) авторства Мая Лін. Меморіал репрезентує втрату, він позбавлений елементів героїзації. Цей архітектурний об'єкт доволі часто розглядається як символ культурної пам'яті, що функціонує відповідно до концепції простору для індивідуального горювання та осмислення минулого.

У 1992–1996 роках під час облоги Сараєва мистецтво перетворилося на засіб виживання і стало способом зберегти культурну ідентичність. Одним з найяскравіших прикладів є «Сараєвська червона лінія» (2012) — масштабна публічна інсталяція, покликана символічно вшанувати пам'ять загиблих. Отже, інсталяція «Сараєвська червона лінія» та меморіал «Ветеранам війни у В'єтнамі» тісно переплітаються з концепцією меморіальної естетики Дж. Янга.

В контексті ізраїльсько-палестинського конфлікту можемо простежити, як візуальне мистецтво стало способом репрезентації травми і водночас способом зберегти культурну автономію. Варто звернути увагу на художника-карикуриста Н. Аль-Алі, котрий створив політичну карикатуру, відому на весь світ «Handala», що стала символом палестинського опору.

Отже, міжнародний досвід демонструє, що візуальне мистецтво є важливим засобом комунікації, опору, трансформації та пам'яті під час конфліктів та після їх завершення. На жаль, сьогодні й Україна перебуває в активній фазі війни, проте війна вже змогла стати каталізатором візуальної трансформації. В українському культурному просторі візуальне мистецтво, котре має конотації війни (батальне мистецтво, мистецтво відображення війни тощо), вже сформувало свої основні функції. Їх можна класифікувати таким чином: функція свідчення, функція опору, меморіальна функція, терапевтична функція. Розглянемо кожну функцію окремо.

Функція свідчення. В час війни візуальне мистецтво фіксує реальні події, зображає руїни міст, цивільних людей та військовиків. Неабиякого поширення набули «Щоденники війни» українських ілюстраторів та художників, серії робіт, які стали візуальним літописом війни (Н. Тітов, С. Майдуков, А. Логов). Функція свідчення також може перегукуватись з функцією меморіальною. Це відбувається тоді, коли мистецькі твори з плином часу через осмислення втрат формують образ конкретної події. За один з яскравих прикладів осмислення втрат править проєкт «Маріуполь. Хроніка пекла» Є. Малолетки, який отримав світове визнання (World Press Photo of the Year 2023). Його твори не лише фіксують події, вони викликають глибокий емоційний відгук у глядачів, формуючи переконливий наратив про трагедію мирного населення.

Функція опору. Візуальне мистецтво, яке апелює до символів сили, гідності та мужності, використовується як інструмент мистецького опору. В контексті російсько-української війни візуальний слоган «Русский военный корабль...», «Доброго вечора, ми з України» тощо стали справжніми символами цього руху. Здебільшого таке мистецтво дуже швидко поширюється та перекладається мовою різних видів мистецтва.

Меморіальна функція. Меморіальна роль візуального мистецтва під час російсько-української війни виявляється не тільки у збереженні пам'яті, а й у протистоянні забуттю. Мистецтво виступає своєрідним «антидотом» проти ворожої пропаганди та викривленого сприйняття, відкриваючи простір для істини та пам'яті, які закладають фундамент для майбутніх розповідей про війну. Саме завдяки цій функції візуальне мистецтво часто виконує роль архіву емоцій та особистісних історій, переданих через зображення. Українські художники активно працюють над створенням таких «місць пам'яті», перетворюючи особисті переживання на суспільні символи та образи.

Терапевтична функція. Терапевтична роль візуального мистецтва у контексті російсько-української війни не є другорядною, навпаки, вона виступає важливим підґрунтям для виживання і відновлення. Мистецтво стає способом трансформації травматичних переживань у творчий

досвід, який сприяє подоланню емоційно-психологічних наслідків війни як для окремої особистості, так і для суспільства загалом. Такий ефект полягає в здатності мистецтва знижувати психологічне напруження, пом'якшувати травматичні наслідки пережитого та сприяти внутрішньому відновленню. Говорячи про терапевтичну функцію, варто також звернути увагу на травматичні конотації мистецтва, що відображає війну. Візуальні образи, які з'являються у мистецтві під час воєнних подій, часто мають травматичний характер. Їхній зміст переплітається з дослідженнями Дж. Роуз [6] щодо візуальної культури травми. У своїй теорії вона наголошує на тому, що візуальний матеріал не лише відображає події, але й активно стимулює емоційне сприйняття та переосмислення пережитого. За приклади можуть правити різного штибу скульптури, інсталяції з уламків будівель, зброї, що переосмислюють матеріали війни як символи життя. Це приклад трансформації травматичного досвіду в мистецтво, що говорить з міжнародною аудиторією універсальною мовою образу.

Отже, візуальне мистецтво в контексті російсько-української війни поєднує документальність із символізмом, особисті переживання з колективним досвідом, а також емоційні аспекти з політичними. Воно не лише відображає реальність, а й осмислює війну в категоріях культури. Саме тому наведені вище функції сучасного українського візуального мистецтва роблять його надзвичайно цінним об'єктом наукового аналізу, зокрема у сфері культурології, візуальних студій і досліджень, спрямованих на осмислення посттравматичних станів.

У контексті війни візуальне мистецтво набуває особливої значущості, виступаючи медіумом колективної пам'яті, способом осмислення травматичного досвіду та каналом передання спільних переживань. Після початку російсько-української війни у 2014 році та повномасштабного вторгнення 2022 року українські митці дедалі активніше звертаються до тематики особистісних і національних втрат, осмислення змін у сприйнятті та формування надії на відновлення. У своїй творчості вони використовують широкий арсенал художніх засобів — від традиційного живопису

до мультимедійного мистецтва та фотографії. У візуальній репрезентації війни, поряд із документальністю та свідченнями, значну роль відіграють архетипні образи, традиційна символіка, міфологеми. Важливими аспектами також стають переосмислення історичних травм та національної ідентичності.

Чимало сучасних митців у своїй творчості звертаються до архетипів не лише як до головної ідеї своїх творів, а й до засобу фіксації незмінного в ситуації крайньої змінності. Особливо часто за прообраз та первісну форму використовуються дім, український воїн, козак, герой-захисник, які в українському контексті переплітаються з образом України як страдницької і водночас незламної постаті. Нерідко можемо зустріти, коли образ українського воїна як «козака нового часу» поєднують з архетипом «героя-захисника» з постапокаліптичними або технологізованими образами. Таке поєднання архаїчного та сучасного створює нові національні міфи та осучаснює національні традиції.

В контексті візуальної мови варто говорити й про символізм. Сьогодні він набуває високої семантичної щільності та наповнюється глибоким змістом. Звичні предмети побуту, військового спорядження, уламки, дрони, туби та ящики від снарядів перетворюються на об'єкти, що стають носіями пам'яті. Згадаймо масштабну виставку про воєнні злочини РФ в Україні під назвою «Україна. Розп'яття. Суд» (2023), яка налічувала понад тисячу експонатів, зібраних лише за один рік повномасштабної війни. В рамках цієї експозиції широкому колу глядачів було презентовано не лише артефакти, а й особисті речі російських окупантів: військового спорядження, зразки амуніції тощо. У цьому випадку експоновані речі набули глибокого символічного сенсу. Разом з тим вони починають виконувати роль постпам'яті, перетворюючись на метафори досвіду, який не можна цілком усвідомити, але який постійно впливає на свідомість.

Висновки. Сучасне українське візуальне мистецтво виконує роль альтернативного архіву, особливо в умовах травматичного досвіду війни. Візуальні образи не лише зберігають спогади про події, а й стають основою для формування культурної пам'яті, яка дає змогу осмислити пережите та знайти шлях до рефлексії після травми. Це виявляється у мистецьких практиках, де естетичний підхід поєднується з документальним, створюючи простір між реальним світом і глибинами підсвідомого.

Сьогодні візуальне мистецтво та мультимедійні проекти інтегрують фотографії, відео, архівні свідчення та інтерактивні елементи для створення музейних, зокрема цифрових, експозицій. Такий підхід сприяє формуванню канону культурної пам'яті, що доповнює офіційний наратив і порівняно з ним має емоційніше, особистісніше забарвлення. Візуальне мистецтво стало дієвим засобом фіксації, осмислення й трансформації травматичного досвіду війни. Всі його жанрові напрями формують багаторівневу культурну відповідь на війну.

Мистецтво має індивідуальні і колективні способи вираження, які вдало поєднують особисті переживання з національною пам'яттю. Застосування символів, архетипів, документальних образів та інтерактивних підходів підсилює його комунікативний потенціал. Роль митця в умовах війни також змінюється. Він виступає як свідок, активіст і учасник національного опору, залучає до своїх проєктів волонтерські, просвітницькі або терапевтичні елементи.

Візуальна культура війни — це мистецький феномен і водночас механізм колективної пам'яті, естетичного опору та відновлення ідентичності в умовах руйнації. Аналіз українського досвіду є цінним та переконливим в широкому культурологічному контексті візуального мистецтва ХХІ століття, яке під впливом воєн і конфліктів переживає глибокі трансформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Assmann J. *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge University Press, 2011. 319 p.
2. Erll A. *Memory in Culture*. Palgrave Macmillan, 2011. 209 p.
3. Haraszti M. *The Velvet Prison: Artists Under State Socialism*. Basic Books, 1987. 165 p.
4. Nora P. Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. *Representations*. 1989. No. 26. P. 7–24.
5. Rancière J. *The Politics of Aesthetics: The Distribution of the Sensible*. Continuum, 2004. 116 p.
6. Rose G. *Visual Methodologies: An Introduction to Researching with Visual Materials*. Sage, 2016. 432 p.
7. Sturken M. *Tangled Memories: The Vietnam War, the AIDS Epidemic, and the Politics of Remembering*. University of California Press, 1997. 375 p.
8. Young J. *The Texture of Memory: Holocaust Memorials and Meaning*. Yale University Press, 1993. 398 p.
9. Гулевич С. Батальний жанр в контексті соціокультурних процесів України XXI століття. *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 4. С. 219–225. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.30>
10. Забужко О. *Планета Полин*. Київ: Факт, 2000. 384 с.
11. Пахльовська О. *Ave, Europa*. Київ, 2008. 652 с.
12. Полякова М. Саркастична деколонізація: переосмислення російської культурної спадщини в українському мистецтві під час війни. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2025. № 21(1). С. 166–179. [https://doi.org/10.31500/1992-5514.21\(1\).2025.333499](https://doi.org/10.31500/1992-5514.21(1).2025.333499)
13. Роготченко С. Арттерапія української війни. Історія. Початок. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2024. № 20(1). С. 97–103. [https://doi.org/10.31500/1992-5514.20\(1\).2024.306918](https://doi.org/10.31500/1992-5514.20(1).2024.306918)
14. Савчук І., Протас М. Художня культура після війни: аналітичний шкіц. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2024. № 20(2). С. 66–80. [https://doi.org/10.31500/1992-5514.20\(2\).2024.318253](https://doi.org/10.31500/1992-5514.20(2).2024.318253)

REFERENCES

1. Assmann, J. (2011). *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge University Press.
2. Erll, A. (2011). *Memory in Culture*. Palgrave Macmillan.
3. Haraszti, M. (1987). *The Velvet Prison: Artists Under State Socialism*. Basic Books.
4. Nora, P. (1989). Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. *Representations*, 26, 7–24.
5. Rancière, J. (2004). *The Politics of Aesthetics: The Distribution of the Sensible*. Continuum.
6. Rose, G. (2016). *Visual Methodologies: An Introduction to Researching with Visual Materials*. Sage.
7. Sturken, M. (1997). *Tangled Memories: The Vietnam War, the AIDS Epidemic, and the Politics of Remembering*. University of California Press.
8. Young, J. (1993). *The Texture of Memory: Holocaust Memorials and Meaning*. Yale University Press.
9. Hulievych, S. (2023). Batalnyi zhanr v konteksti sotsiokulturnykh protsesiv Ukrainy XXI stolittia [The Battle Genre in the Context of Sociocultural Processes in Ukraine in the 21st Century]. *Culturological Almanac*, 4, 219–225 [in Ukrainian].
10. Zabuzhko, O. (2000). *Planeta Polyn* [Planet Wormwood]. Kyiv: Fakt [in Ukrainian].
11. Pakhlovska, O. (2008). *Ave, Europa*. Kyiv [in Ukrainian].
12. Poliakova, M. (2025). Sarkastychna dekolonizatsiia: pereosmyslennia rosiiskoi kulturnoi spadshchyny v ukrainskomu mystetstvi pid chas viiny [Sarcastic Decolonization: Rethinking Russian Cultural Heritage in Ukrainian Art During the War]. *Artistic Culture. Topical Issues*, 21(1), 166–179 [in Ukrainian].

-
13. Rohotchenko, S. (2024). Artterapiia ukrinskoi viiny. Istorii. Pochatok [Art Therapy of the Ukrainian War. History. The Beginning]. *Artistic Culture. Topical Issues*, 20(1), 97–103 [in Ukrainian].
 14. Savchuk, I. & Protas, M. (2024). Khudozhnia kultura pislia viiny: analitychnyi shkits [Artistic Culture After the War: An Analytical Sketch]. *Artistic Culture. Topical Issues*, 20(2), 66–80 [in Ukrainian].

SERHII HULIEVYCH
CONTEMPORARY UKRAINIAN VISUAL ART ABOUT WAR
AS A MEDIUM OF CULTURAL MEMORY

Abstract. The article examines visual art that emerged in Ukraine in response to the full-scale war unleashed by the Russian Federation in 2022. With the passage of time, we can conclude that Ukrainian visual art has undergone active changes over the years. It examines the artistic strategies of Ukrainian artists who reflect on the reality of war through painting, graphics, photography, video art, and other media. Particular attention is paid to the themes of trauma, memory, identity, resistance, and collective pain, which are realized in both personal and collective artistic practices. The theoretical basis for the study is the works of Ukrainian art historians and cultural studies scholars. The subject of the study is the artistic means, visual strategies, symbolic images, and cultural interpretations used by Ukrainian visual artists to comprehend and represent war in graphics, painting, illustration, street art, digital art, and other forms of visual expression. The role of visual art as a form of civic position, cultural resistance, and aesthetic reflection has been established. The main themes, images, and strategies of representing war in visual art have been identified. A separate analysis has been conducted of the cultural functions of artistic practices that arise in response to the traumatic experience of war. It has been determined that visual art in the Ukrainian military context combines documentary and symbolism, the personal and the collective, the emotional and the political. The methodological foundations of the study are based on the principle of an interdisciplinary approach, combining cultural, art, and media analysis with the principle of historicism, which ensures an objective and theoretical approach to the research.

Keywords: war, visual art, memory, identity, graphics, artistic practices.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2025